

Kennisagenda Kenniscoalitie Gehandicaptenzorg

Inhoud

Inleiding.....	2
Thema 1: Complexe gezondheids- en ondersteuningsvragen.....	4
Thema 2: Digitalisering en automatisering van leven en werk.....	5
Thema 3: Samenwerken met en rond de persoon.....	6
Thema 4: Organisatie van passende zorg en ondersteuning.....	7
Thema 5: Leren en ontwikkelen.....	8
Bronnen	9

Inleiding

Deze kennisagenda beschrijft wat de partners van de Kenniscoalitie de belangrijkste thema's voor de periode 2024-2029 vinden en waarvoor zij zich gezamenlijk willen inzetten. Deze agenda is tot stand gekomen vanuit een gedeelde analyse van actuele thema's in de gehandicaptenzorg. De agenda is bedoeld om richting te geven en afstemming te bevorderen tussen de partners van de Kenniscoalitie en andere partijen in de sector voor mensen met beperkingen. Met deze agenda stimuleren de partners in de Kenniscoalitie elkaar om kennis over deze thema's te vergroten en te benutten en nodigen ook andere partijen uit om mee te werken aan de realisatie hiervan.

Waarom (nu) een kennisagenda?

De partners in de Kenniscoalitie werken sinds de coronatijd constructief samen aan kennisontwikkeling. Er is in de gehandicaptensector ook behoefte aan meer coördinatie en samenwerking op het terrein van kennisontwikkeling. Belangrijke redenen zijn de inzet van (schaarse) middelen voor onderzoek, het voorkomen dat het wiel steeds opnieuw wordt uitgevonden, het kunnen ontwikkelen van specifieke kennis voor bepaalde doelgroepen en het zorgen dat ontwikkelde en gewogen kennis snel landt in de praktijk.

Tegen deze achtergrond vinden de partners uit de Kenniscoalitie het ook tijd om de samenwerking meer op inhoud vorm te geven. Met deze kennisagenda wordt hiertoe een eerste aanzet gegeven. Deze kennisagenda is een agenda op hoofdlijnen. Elk thema vraagt nog om nadere verkenning van kennis die reeds aanwezig is of ontbreekt. De thema's zijn voorzien van voorbeelden van kennisvragen die in de praktijk leven¹. Het zijn slechts voorbeelden; in de uitwerking kunnen hier nog andere kennis- en onderzoeksvragen bij komen. Kennisontwikkeling gaat voortdurend door, ook omdat maatschappelijke uitdagingen en opvattingen veranderen. Met deze agenda als basis overleggen de partners binnen de Kenniscoalitie periodiek en stellen op basis daarvan de agenda bij en zorgen voor verdieping. Aan het einde van dit document wordt kort op het proces van deze afstemming ingegaan.

¹ De praktijkvragen komen onder andere uit het rapport 'Aan welke kennis hebben zorgprofessionals behoefte? Een inventarisatie en prioritering van kennisvragen uit de praktijk' (Vilans, 2023)

Totstandkoming en inhoud van de agenda

Elke partner binnen de Kenniscoalitie staat op een eigen manier in verbinding met de praktijk of vervult daarin een rol en krijgt daarmee te maken met kennisvragen die spelen in de praktijk. Die verbindingen vormen de basis voor overkoepelende thema's. Bij deze thema's is voor de herkenbaarheid zo veel als mogelijk aangesloten bij landelijke ontwikkelingen zoals de toekomstagenda gehandicaptenzorg² het transitieakkoord dat is gesloten tussen de VGN en ZN³ en overige bronnen (zie onderaan).

Op basis van deze agenda kunnen de partners in de coalitie, maar ook anderen in het veld, aan de slag met specifieke doelstellingen en kennisvragen. Het is daarbij belangrijk om aandacht te besteden aan het handelingsperspectief, het op- en afschalen van maatregelen en werkwijzen gebaseerd op bepaalde kennis en de organisatie van noodzakelijke randvoorwaarden in middelen, regelgeving, bestuur en beleid. Idealiter maakt implementatie en de evaluatie van deze implementatie al onderdeel uit van de aanpak op het niveau van de projecten en op het niveau van het programma zelf.

Het thema leren en verbeteren (thema 5) hangt nadrukkelijk samen met de andere thema's. Hierbij gaat het zowel over de vraag hoe kennis over de vier inhoudelijke thema's landt in de praktijk als over de vraag wat nieuwe kennis en inzichten betekenen voor de opleiding, professionalisering en werving van iedereen die actief is in de zorg.

April 2024

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/04/30/samenvatting-toekomstagenda-gehandicaptenzorg-zorg-en-ondersteuning-voor-mensen-met-een-beperking>

³ <https://www.vgn.nl/nieuws/zorgverzekeraars-nederland-en-vgn-sluiten-akkoord-voor-toekomstbestendige-gehandicaptenzorg>

Thema 1: Complexe gezondheids- en ondersteuningsvragen

De grootste impact op kwaliteit van leven, participatie en gebruik van zorg komt voort uit complexe problemen. Problemen worden complex als verstandelijke beperkingen, lichamelijke en geestelijke gezondheidsproblemen en problematische leefsituatie op elkaar gaan inwerken. De complexiteit hangt mede samen met de context, waaronder het grote aantal verschillende betrokkenen bij de verschillende problemen op geestelijk, lichamelijk en sociaal niveau en de voortdurende veranderingen die dit met zich meebrengt. Complexe gezondheids- en ondersteuningsvragen raken aan het dagelijks leven maar ook aan overstijgende vraagstukken. Het is daarom belangrijk dat we beter leren begrijpen hoe deze complexe problemen ontstaan en hoe hier duurzaam op in te spelen. Beter inzicht geeft voeding aan innovaties en beleid met een hoog maatschappelijk rendement. Hoewel we inmiddels al veel meer weten, ontbreekt het nog aan essentiële kennis over ontwikkeling, aard en prevalentie van complexe problematiek en dient deze kennis gewogen te worden om te dienen als aangrijpingspunt voor preventie, (vroege) signalering en interventies en ter inrichting van interdisciplinaire zorg.

Voorbeelden van vragen uit de praktijk zijn:

- Hoe en wanneer ontstaan complexe, langdurige (geestelijke en lichamelijke) gezondheidsvragen gedurende de levensloop van mensen met beperkingen? En welke impact hebben deze gezondheidsvragen op (kwaliteit van) leven en participatie?
- Wat kan medicatie betekenen bij complexe gezondheids- en gedragsproblematiek?
- Hoe zorgen we voor een succesvolle afbouw van onvrijwillige zorg?
- Hoe kan ik psychische problematiek bij een persoon met een verstandelijke beperking herkennen?
- Wat zijn de mogelijkheden voor preventie van moeilijk verstaanbaar gedrag?
- Hoe zorgen we voor vroege signalering en diagnostiek van gezondheidsproblemen en zetten we gezondheidsbevordering en preventie effectief in gedurende de levensloop?
- Hoe kan inzet van specialistische en doelgroep-specifieke zorg, zoals van arts-VG, in de reguliere zorg een duurzame bijdrage leveren aan terugdringen van complexe gezondheidsvragen?

Thema 2: Digitalisering en automatisering van leven en werk

De samenleving digitaliseert in hoog tempo. Dit heeft uiteraard ook zijn impact op de zorg- en ondersteuningsvragen die spelen. Tegelijkertijd biedt de digitale transformatie nieuwe mogelijkheden voor passende zorg, ondersteuning, inclusie, onderzoek en innovatie. Bij uitstek bieden digitalisering en automatisering mogelijkheden om in co-creatie van gebruikers (namelijk mensen met een beperking en hun naasten en zorgprofessionals), ontwikkelaars en onderzoekers vraag en aanbod van zorg en ondersteuning optimaal op elkaar af te stemmen. Hierbinnen moet voldoende aandacht zijn om mensen met een beperking te ondersteunen in het navigeren in een steeds digitaler wordende wereld. Daarbij is ook van belang om na te gaan welke grenzen hierin bestaan en wat er kan worden gedaan om de samenleving nog steeds toegankelijk en veilig te laten zijn voor mensen met een beperking. Ook is cruciaal om te weten hoe digitalisering en automatisering van het werk van zorgprofessionals bij kan dragen aan productiviteit en werkplezier, welke randvoorwaarden dit vraagt en hoe hierop in te spelen.

Voorbeelden van vragen uit de praktijk:

- Hoe help ik mensen met een licht verstandelijke beperking om te gaan met de mogelijkheden en gevaren van sociale media?
- Wat zijn de gevolgen van het digitaler worden van de samenleving voor deelname van personen met een beperking?
- Hoe kan data vanuit gezondheidszorg en sociaal domein beter benut worden om ondersteuning en zorg in het leven van mensen met een beperking van waarde te laten zijn?
- Hoe kun je de inzet van zorgtechnologie opschalen en hoe betrek je mensen met een beperking bij dit proces?

Thema 3: Samenwerken met en rond de persoon

In het licht van inzet op vermaatschappelijking, de transformatie van zorg en ondersteuning en de recente zorgakkoorden komen nieuwe kennisvragen op. Levenslange en levensbrede zorg- en ondersteuningsvragen zullen in toenemende mate in samenwerking moeten worden beantwoord, in netwerken met diverse formele en informele zorgverleners met en rond de personen met de beperking zelf. Volwaardige participatie van personen met een beperking, bijvoorbeeld in arbeid en het ervaren van een zinvolle dag, vraagt om specifieke kennis en inspirerende voorbeelden waaruit werkzame factoren kunnen worden gehaald en gedeeld.

Zorgprofessionals werken vanuit hun professionele kaders van regelgeving, professionele deskundigheid en toezicht. Tegelijkertijd werken zij samen met een veelheid aan naasten van personen met een beperking, die een grote verscheidenheid kennen in diversiteit, wat mensen belangrijk vinden (waarden, normen, belangen) en waar verschillende (on)mogelijkheden spelen zoals het beschikbaar hebben van financiële middelen of andere hulpbronnen. Samenwerken met en in deze netwerken vraagt kennis en begrip over en voor elkaars werelden.

Voorbeelden van vragen uit de praktijk:

- Hoe geef ik persoonsgerichte zorg/ondersteuning vorm in samenspel met de persoon met een beperking cliënt en naasten?
- Hoe benutten we ervaringskennis in de praktijk?
- Hoe vergroten we de inclusiviteit van zorg voor mensen met een diversiteit aan culturele en etnische achtergrond en wat kunnen we van elkaar leren?
- Hoe verbind ik met andere levensdomeinen buiten de zorg en de maatschappelijke en culturele organisaties die daar een rol in spelen?
- Hoe houd je bij mensen met een verstandelijke beperking die ouder worden ouders, verwanten en zorgverleners verbonden?

Thema 4: Organisatie van passende zorg en ondersteuning

Organisatie, regelgeving en financiering van zorg en ondersteuning zijn nog niet optimaal ondersteunend aan een goed en betekenisvol leven en passende leefomgeving van mensen met een (verstandelijke) beperking. De grote transformaties bieden noodzaak en kans om dit te verbeteren. Landelijke en lokale overheden hebben daarop invloed, waarbij ook rekening moet worden gehouden met schaarste aan mensen en middelen. Belangrijk is daarbij ook aandacht voor de regio; hoe wordt daar de zorg goed georganiseerd, in maar ook tussen regio's. Samenwerking tussen organisaties, lokaal en in de regio vraagt om kennis over hoe dit vorm te geven en welke regelgeving, beleid en financiering dit kan faciliteren. Daarom is het nodig om ook voor de gehandicaptensector kennis als input voor beleid te ontwikkelen en deze al lerend bij te stellen.

Voorbeelden van vragen uit de praktijk:

- Welke invloed heeft de organisatie van de zorg op een betekenisvol leven van mensen met beperkingen en hun naasten?
- Welke invloed oefenen lokale en landelijke overheden uit en hoe kunnen zij zorgen dat bewezen effectieve en efficiënte zorgvernieuwing breed toegankelijk wordt ook in omstandigheden van schaarste?
- Hoe blijft de zorg betaalbaar en beschikbaar?
- Hoe organiseren we het netwerk, zonder toename van administratieve lasten?
- Welke invloed heeft de inrichting van de leefomgeving op het leven van mensen met beperkingen?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat organisaties uit het verpleegkundig/ medisch gebied en de organisaties uit de gehandicaptenzorg beter gaan samenwerken en elkaar aanvullen?

Thema 5: Leren en ontwikkelen

Alle genoemde veranderingen en uitdagingen doen een groot beroep op het lerend en adaptief vermogen van zorgprofessionals, naasten, opleidingen en organisaties. Leren, verbeteren en innoveren is complex in een context die onder druk staat van beperkte mensen en middelen. Die druk kan wel een trigger zijn om te bewegen en leren. Er is kennis nodig over op welke manier kennis het beste bij de gebruikers terechtkomt en kennis over hoe studenten en zorgprofessionals het beste leren en deze kennis toepassen. Daarnaast is op organisatieniveau kennis nodig over hoe kennisgebruik het beste ingericht kan worden, rekening houdend met de beperkte tijd, middelen en hoeveelheid vraagstukken. Dit vraagt om innovatie in het opleiden van studenten en professionals. Het is daarom van belang dat we meer zicht krijgen op het optimaal laten werken van kennis. Hierbij is het ook van belang om de rol van leiderschap in kennisprocessen verder te verkennen en te kijken naar het stimuleren van individueel en collectief leren van professionals, zowel tijdens hun beroepsopleiding als in hun professionele praktijk.

Voorbeelden van vragen uit de praktijk:

- Hoe kunnen we praktijkervaringen verbinden aan de ontwikkeling van nieuwe kennis?
- Hoe blijven we leren en aanpassen aan veranderde omstandigheden en transformeren met oog op de toekomst?
 - Welke leer- en opleidingsstrategieën zijn effectief?
- Hoe zorgen we voor een toename van inzet van effectieve interventies?
- Hoe kunnen zorgprofessionals en naasten optimaal gebruik maken van elkaars kennis en ervaringen?
- Hoe kan ik binnen mijn zorgorganisatie zorgprofessionals stimuleren om nieuwe inzichten toe te passen?
- Hoe zorgen we ervoor dat de beroepsopleidingen goed aansluiten bij het werken in de praktijk, zodat professionals goed toegerust zijn als zij gaan werken?

Bronnen

Voor de totstandkoming van deze Kennisagenda door de Kenniscoalitie is met name geput uit een recente science mapping door de Associatie van Academische Werkplaatsen, het gezamenlijke onderzoeksprogramma van de Associatie van Academische Werkplaatsen, het Visiedocument gehandicaptenzorg 2030, het Akkoord toekomstbestendige gehandicaptenzorg van ZN en VGN, de Koers 2022-2025 van Vilans, vragen vanuit projecten en programma's van Vilans en het rapport 'Aan welke kennis hebben zorgprofessionals behoefte? Een inventarisatie en prioritering van kennisvragen uit de praktijk' (2023). Verder is gebruikt gemaakt van het rapport 'Digitale technologie in de ouderen en gehandicaptenzorg' van ZonMw.

Proces

De partners van de kenniscoalitie werken in de komende jaren samen op thema's uit de kennisagenda. De partners bespreken o.a. de voortgang van onderzoek, het ontsluiten van kennis en het coördineren van activiteiten. Ook zal de kennisagenda indien nodig worden aangescherpt of bijgesteld om realisatie te bevorderen. Hieronder staat een korte toelichting op de rollen van de partners.

Rollen

Vilans

Als kennisorganisatie voor zorg en ondersteuning werkt Vilans in verschillende projecten en programma's aan het met kennis verbeteren van langdurige zorg en ondersteuning. We brengen kennis vanuit wetenschap, praktijk en ervaring samen en maken die toepasbaar voor de mensen met zorgtaken. We monitoren het gebruik van onze kennisinfrastructuur en doen onderzoek naar kennisvragen uit de praktijk en delen deze inzichten met partners, zodat we in co-creatie met de betrokkenen uit de praktijk tot (nieuwe) toepasbare kennis komen. Waar mogelijk ondersteunen we de praktijk bij het (leren) toepassen van kennis en benutten deze inzichten om kennis nog beter toepasbaar te maken.

VGN

Als branchevereniging werkt de VGN aan de versterking van de kwaliteit van zorg- en ondersteuning aan cliënten en de daarvoor benodigde toerusting van zorgprofessionals. Er wordt volop geïnvesteerd in de opbouw van een stevige kennisinfrastructuur. Met dit actief kennisbeleid laten de VGN en haar leden zich zien als een professionele branche. Een branche waarin professionals in het primaire proces snel over de meest relevante kennis kunnen beschikken. Dat draagt bij aan waar het uiteindelijk allemaal om draait: de beste aansluiting bij de cliënt om hem/haar te ondersteunen in diens leven. De VGN werkt hieraan via het bevorderen van de ontwikkeling van kennis via onderzoekbeleid, de toepassing van kennis via opleidingsbeleid en het delen van kennis via kennismanagement.

ZonMw

ZonMw programmeert en financiert onderzoek en vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn. Programma's die zich richten op de gehandicaptensector financieren de ontwikkeling van innovaties en wetenschappelijke of praktijkgerichte kennis in deze sector. Die kennis beperkt zich niet tot de thema's zorg en ondersteuning, maar richt zich op alle thema's uit het VN-verdrag Handicap, zoals onderwijs, werk, technologie, mobiliteit en vrije tijd. ZonMw stimuleert ook impact door bundeling, uitwisseling, verspreiding en toepassing van kennis. Verder signaleert ZonMw kennisbehoeften door intensieve samenwerking met ervaringsdeskundigen

(mensen met een beperking en/of hun naasten), zorgprofessionals, wetenschappers en andere betrokken stakeholders.

Associatie van Academische Werkplaatsen

Academische werkplaatsen organiseren samenwerking tussen praktijk, wetenschap, opleiding en beleid. Het doel is dat onderzoek en kennisdeling maximaal bijdragen aan de gezondheid en kwaliteit van leven, empowerment en zelfregie stimuleren, en de positie van mensen met een verstandelijke beperking en hun naasten in de samenleving versterken. Daarnaast draagt het onderzoek en kennisdeling bij aan goede ondersteuning, zorg en behandeling door competente medewerkers. De samenwerking binnen de Associatie bevordert relevantie, kwaliteit en impact van onderzoek door landelijke coördinatie en samenwerking bij kennisontwikkeling en kennisdeling, en het bieden van één coördinatie- en aanspreekpunt voor overheden en organisaties op het gebied van kennisbeleid en kennisprocessen ten behoeve van mensen met een verstandelijke beperking.

Vanuit deze rollen dragen de academische werkplaatsen en de associatie als geheel bij aan de realisatie en verdere ontwikkeling van de kennisagenda door de thema's uit te werken tot onderzoeksvragen en onderzoeksprojecten en bestaande kennis op de thema's te delen. Hierin zoeken de academische werkplaatsen naar mogelijkheden om onderzoek gezamenlijk te programmeren, uit te voeren, kennis die hieruit voortkomt te verspreiden en benutting van deze kennis te bevorderen. De academische werkplaatsen bestaan niet alleen zelf uit lokale netwerken voor ontwikkelen en delen van vragen en kennis, maar vormen zelf ook weer onderdeel van bredere nationale en internationale netwerken. Deze netwerken zullen ook worden aangesproken en versterkt om de kennisagenda te realiseren en verder te ontwikkelen.